

Jurgio Savickio 1951 m. išleistos knygos „Raudoni batukai“ viršelis. Šią knygą rašytojui padėjo spaudai parengti Leonas Lėtas

dienio sonetai“) išspausdinta 1922 m. Berlyne. J. Savickis yra ir novelių knygų „Ties aukštu sostu“ (1922), „Raudoni batukai“ (1951), „Novelės“ (1967), „Ad astra“ (1970), „Vasaros kaitros“ (1997 22011), romano „Šventoji Lietuva“ (1952), apysakos „Mano geriausias draugas“ (1952), taip pat ir kelių kelionių knygų („Kelionė per Lietuvą“ (*En rejse gennem Litauen* 1919), „Atostogos“ (1928), „Truputis Afrikos“ (1934), „Kelionės“ (2 t. 1938) ir beletrizuoto dienoraščio „Žemė dega“ (2 t., išleista 1956), autorius. 1990–1998 m. Vilniuje leidykla „Vaga“ išleido šešis šio autorio Raštų tomus.

J. Savickio nuopelnai diplomatijos srityje yra įvertinti aukštais Lietuvos valstybės apdovanojimais, tarp jų ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino II ir III laipsnio ordinais (atitinkamai 1928 ir 1930 m.), taip pat ir Danijos, Islandijos, Latvijos, Norvegijos, Švedijos ordinais.

Jurgio Savickio išleistų knygų viršeliai

Parengė Kazimieras Prušinskas

MAIRONIO gimtasis Pasandravio dvaras ir tėvų namai Bernotuose

1862 m. lapkričio 2 d. Pasandravio dvare (adresas: Pasandravio k., Pagojukų sen., Raseinių r.) gimė žymiausias XIX a. pab.–XX a. pr. lietuvių poetas, eilėraščių rinkinio „Pavasario balsai“ autorius, pedagogas, profesorius, teologijos daktaras, spaudos bendradarbis, kunigas prelatas Jonas Mačiulis-Maironis (tikroji pavardė Jonas Mačiulis, 1862–1932).

Literatūrologė prof. Brigita Speičytė pažymi, kad „*Svarbiausia Maironio kūrybinio palikimo dalis – lyrinė poezija. Maironis sukūrė poetinę kalbą žmogaus vidiniam pasauliui (individualiam asmens patyrimui, jausmams, atminčiai, vaizduotei) perteikti. Jo poezija įkūnija Romantizmo epochos estetinius atradimus, kurie tapo modernizmo meno atramomis. Visų pirma tai poezijos subjektas – individas, pasižymintis neišreiškiamą dvasios gelmę, stipriais išgyvenimais, siekiantis peržengti regimojo, daiktiškojo pasaulio ribas, besiilgintis begalybės („Nuo Birutės kalno“, „Vakaras (Ant ežero Keturių Kantonių)“, „Vasaros naktys“, „Užmigo žemė“, „Pavasaris“, „J. St.“, „Sudieu“). Subjektyvumo raiška atvėrė kelias moderniajai lietuvių poezijai formuotis.*

Poeto tėvai buvo jau gerokai prasigyvenę karališkaisiais vadinami laisvieji ūkininkai Ona ir Aleksandras Mačiuliai. Jiems nuosavybės teise priklausė beveik už kilometro nuo Pasandravio buvęs Bernotų kaimo viensėdis. Tėvas Aleksandras Mačiulis buvo mažaraštis, bet sumanus ir iniciatyvus ūkininkas, jaunystėje pinigų pasitaupęs dvaruose dirbdamas ūkvedžiu. Jis ne tik savo ūkį Bernotuose puikiai tvarkė, bet ir už 4 km Steponkaimyje buvusį giminaičių ūkį prižiūrėjo. Pasandravio dvarelių O. ir A. Mačiuliams dvejiems metams buvo perleidę praskolinę, iš Mačiulių paskolą gavę jo savininkai Aleksandravičiai.

Iš Pasandravio dvaro statinių yra išlikęs tik XIXa. svirnas (restauruota akmens mūro pavalkinė – pakinktinė) ir šulinys. Jie, kaip ir pati sodyba, yra įtraukti į Nekilnojamųjų vertybių registrą ir yra Poeto Jono Mačiulio-Maironio gimtinės vietos

Stogastulpis ir svirnas buvusio Pasandravio dvaro sodyboje; takas iš Pasandravio į Bernotus. Nuotraukos iš RKIC archyvo

komplekso (unikalus kodas 10543) sudėtinės dalys. Sodyboje yra išlikę ir buvusio gyvenamojo namo akmenų mūro pamatai, auga daug senųjų lapuočių medžių, teritorija tvarkoma. Centrinėje jos dalyje, netoli svirno, yra pastatyta medinių suolų, stovi koplytstulpis, kuriame išdrožtas Maironio bareljefas ir jo eilės: „Už Raseinių, ant Dubysos, Tekla saulė, teka; Geltonplaukės puikios visos šneka, oi, ten šneka“. Mūsų dienų sulaukęs jau minėtas 1820 m. datuojamas šulinys išskirtinis savo didžiuliu lauko akmenų mūro rentiniu. Netoli išlikusių pamatų ant keturkampio postamento – 1966 m., minint poeto 100-ąsias gimimo metines, pastatytas rausvo granito paminklas, kurio vakariniame fasade yra įrašas: „ŠIOJE SODYBOJE 1862-XI-2 / GIMĖ POETAS JONAS / MAČIULIS-MAIRONIS“.

Šioje sodyboje vyksta nemažai kultūros renginių, Maironio gyvenimo sukakčių paminėjimai, muziejinių šventės. 2020 m. Raseinių krašto istorijos muziejus čia įgyvendino projektą „Pasandravio istorinio draustinio pritaikymas kultūrinėms ir edukacinėms reikmėms“. Vykdamas jį, naudojant naujausias informacines technologijas sukurta me-

ninė instaliacija „Pasandravio dvaras“. Joje atkurtas namo, kuriame gimė Maironis, pastato kontūras.

Tame pačiame Pasandravio kaime, netoli sodybos, prie Luknės upės, yra taip pat į Nekilnomaujų kultūros vertbių registrą įtraukti 1863 m. sukilėlių kapai (u. k. 11120). Čia palaidoti Pasandravio ir tolimesnėse apylinkėse kautynėse su Rusijos kariuomenės daliniais žuvę sukilėliai (jų skaičius nežinomas). Šiose kapinėse amažinam poilsiui yra atgulus ir 1863 m. sukilimo dalyvis Aleksandras Astrauskas (g. 184-04-23, mirė 1919-03-15), Maironio krikšto mama Astrauskienė, keli kiti Astrauskų šeimos nariai. Kapinaites puošia iškilau kretingiško skulptoriaus, tautodailininko Raimundo Puškoriaus sukurtas koplytstulpis su skulptūromis „Šv. Marija sopulingoji“ ir „Kristus Nazarietis“.

Iš Pasandravio sodybos einant apie kilometrą pėsčiųjų taku (jis įrengtas 1987 m. minint poeto 125-ąsias gimimo metines), kertančiu Sandravos ir Luknės upeliukus, pasiekiamas Bernotų vienkiemis. Takas iš abiejų pusių apsodintas medžiais, papuoštas 1991 m. tautodailininkų sukurtais kryžiais,

(Nukelta į 42 p.)

Kelio rodyklė ir Maironio tėviškės sodyba Bernotuose. D. Mukienės nuotraukos

koplytstulpiais (iš viso jų čia 11). Maironio ąžuolų take jau auga daugiau negu pusanthro šimto medžių. Daugelį šių ąžuolų pasodino iškilūs Lietuvos žmonės, Maironio giminės, poeto kūrybos gerbėjai. Visus minėtus kryžius ir koplytstulpius medžio meistrai yra padovanoję Maironio tėviškei. Tarp šių darbų yra ir nuo nelaimių prie vandens saugantis „Šv. Jonas Nepamukas“ (aut. anykštėnas Jonas Tvardauskas).

Nuo 1865 m. Maironis kartu su tėvais ir seserimis gyveno Mačiuliams priklausiusiame Bernotų vienkiemyje. Čia prabėgo poeto ir trijų jo seserų (Kotrynos, Marcelės ir Pranciškos) vaikystė ir pauglystė. Berniukas buvo gana geros sveikatos, tik kiek rimčiau sirgo 1927–1928 metais. Tada tėvai jį buvo nuvežę gydytis į Vokietijos kurortą Wildungene. Vėliau, iki pat paskutiniųjų savo gyvenimo mėnesių, sveikatos problemos jį rimčiau nekamavo.

Bernotuose buvusioje Mačiulių sodyboje augo sodas, iki šiol išlikusi pušis, stovėjo erdvus gyvenamasis namas, ūkinis pastatas, ledainė. Senosios sodybos vietą žymi išlikę pamatų akmenys.

1915-aisiais, vykstant Pirmajam pasauliniam karui, Bernotuose buvusi Mačiulių sodyba sudegė. Dabartinis Bernotų vienkiemis suformuotas XX a. trečiajame dešimtmetyje. Sodybą atkūrė Maironio sesers Kotrynos Lipčienės šeima. Vykstant darbams ūkinis kiemas liko ankstesnėje vietoje. Čia buvo atstatytas ir kiek praplėstas tvartas bei pastatytas naujas klojimas. Gerąjį kiemą šeiminiškai suformavo naujoje vietoje – už buvusios sodybvietės ribos. Čia buvo pastatytas iš Didžkaimio patvežtas senas namas, o prie jo iškastas šulinys. 1930 m. šią sodybą paveldėjo Kaminskas. Jis gerajame kieme pastatė svirną, šalia tvarto – kiaulidę. Iki mūsų dienų sodyboje išliko gyvenamasis namas, svirnas ir kiaulidė. Dabar sodyboje veikia Raseinių kašto istorijos muziejaus filialas – poeto Maironio tėviškės muziejus

(adresas: Bernotų k., Pagojukų sen., Raseinių r.). Ekspozicija veikia gyvenamajame name. Joje atkurta Mačiulių laikais buvusi aplinka. Muziejinei veiklai pritaikytas ir svirnas. Čia vyksta kultūriniai renginiai, paskutiniaisiais metais svirno palėpėje veikia sukurta projekcija į praeitį. Buvusiame kiaulidės pastate – muziejaus pagalbinės patalpos.

Maironis, 1909 m. tapęs Kauno kunigų seminarijos rektoriumi, nusipirkęs namą Kauno senamiestyje, šiame name su seserimi Marcelė gyveno iki pat savo mirties. Jam mirus, šiuose rūmuose 1936 m. buvo atidarytas Maironio lietuvių literatūros muziejus (adresas: Rotušės a. 13, Kaunas).

Maironis visą laiką kol buvo gyvas palaikė ryšius su artimaisiais, kai tik rasdavo laiko, lankydavo savo gimtąsias vietas, vasaromis svečiuodavosi Palangoje, per Jonines švęsti savo vardadienio dažnai važiuodavo į Tytuvėnus (Kelmės raj.). Paskutinė jo viešnagė Žemaitijoje taip pat buvo jo apsilankymas Tytuvėnuose. Ten svečiuodamasis 1932-ųjų metų birželio mėnesį jis pasijuto blogai. Prasidėjus dideliems skausmo prepuoliams, grįžo į Kauną, čia iš karto buvo paguldytas į ligoninę ir operuojamas. Paaiškėjo, kad situacija sudėtinga. Įsisenėjusi liga, uremija jau buvo padarusi savo. Poetas mirė naktį į 1932 m. birželio 28-ąją. Per laidotuves atsisveikinti su juo susirinko minios žmonių. Maironį palaidojo Kauno arkikatedros bazilikos kriptoje. 1937 m. čia įrengtas antkapinis poeto paminklas-mauzoliejus (architektas Stasys Kudokas).

Poeto tėvai Ona ir Aleksandras Mačiuliai, kaip ir dauguma kitų jo artimųjų, giminių amžinam poilsiui yra atgulę Betygalos (Pilkalnio) kapinėse.

Parengė Jurga Žemaitytė